

УДК 316.624.2

Г 79

Наталія ГРЕБІНЬ

СТАТЕВІ ТА ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ СХИЛЬНОСТІ ДО МАНІПУЛЯЦІЇ

У статті представлено результати емпіричного дослідження психічних особливостей чоловіків та жінок, схильних до маніпулятивної поведінки. Встановлена пряма залежність між схильністю до маніпуляції та рівнем маскулінності жінок. Взаємозв'язок схильності до маніпуляції із статтю існує лише на рівні тенденції приналежності виражених макіавеллістів до осіб чоловічої статі. Що вищою є схильність до маніпуляції у жінок, то більше вони дезорганізовані, тривожні, здатні піддавати сумнівам суспільні норми. В чоловіків із зростанням схильності до маніпуляції знижується самоконтроль афективної сфери та збільшується потреба контролювати соціальне довкілля.

***Ключові слова:** маніпуляція, схильність до маніпуляції, макіавеллізм, гендер, стать, фемінність, маскулінність.*

***Постановка проблеми.** Впродовж усього свого життя людина є як суб'єктом, так і об'єктом різного роду впливів, які здатні формувати індивідуальний склад її особистості та визначати характер взаємодії з фізичним та соціальним оточенням. Особливим видом міжособової взаємодії є маніпуляція, яка має характер прихованого психологічного впливу. Науковий інтерес до вивчення феномену маніпуляції пов'язаний з її розповсюдженістю у всіх сферах життєдіяльності людини. Цьому сприяє низка умов сьогодення, серед яких – переорієнтація особистості з колективістичних цінностей на цінності*

індивідуалізму, посилення жорсткої професійної конкуренції, соціальне схвалення (незасудження) маніпулятивної поведінки, яка постає у більш вигідному світлі, порівняно з прямою агресією. Можна погодитися з тим, що існує багато ситуацій, коли до маніпуляції вдаються з просоціальними цілями (у навчально-виховній, лікарській діяльності тощо). Зрештою, психотерапевтичні дії також можуть мати маніпулятивний характер. Але головна небезпека застосування маніпуляції полягає у тому, що людина поступово звикає до неї як до повсякденного факту свого соціального існування. Згодом починають розвиватися особисті етичні межі припустимості застосування прихованого психологічного впливу у різного роду ситуаціях міжособової взаємодії. За таких обставин, вкрай несприятливим моментом постає виправдання особою своїх маніпулятивних дій, що ґрунтується на настановленні: «так роблять усі». Як наслідок – редукується процес морального вибору, через що моральні вимоги не співвідносяться з ситуаційними обставинами, доцільність не завжди поєднується з ціннісними принципами, мотиви слабо узгоджуються з результатами вчинків. У світлі цієї проблематики особливу *актуальність* становить вивчення різних аспектів індивідуальної схильності до маніпулятивної поведінки, зокрема, чинники її становлення та зміцнення, особистісні, вікові, статеві та гендерні особливості схильних до маніпуляції осіб тощо. На основі отриманих даних про особистість людини – «маніпулятора» можна розбудовувати психопрофілактичні та психокорекційні програми для попередження і зниження вираженої схильності до маніпуляції, що визначає прикладний аспект досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий науковий доробок у вивченні різних аспектів схильності людини до маніпуляції представлений у працях зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких Н. Волинець, В. Знаков [1; 2], О. Каракулова [3], Д. Катунін [4], О. Прокоф'єва, В. Шейнов, Е. Щеглова [6], Д. Ніар, Р. Міллер, Д. Уілсон [12] та інші. На думку Д. Катуніна, біологічна стать та гендерна самоідентифікація досліджуваних можуть вирішально впливати на інтерпретацію отриманих результатів, оскільки вони пов'язані певною залежністю з силою вираження макіавеллізму особистості.

Ігнорування, або лише часткове врахування цих параметрів призвело до суперечностей та білих плям у результатах різних досліджень [4, 5]. Загалом, у багатьох наукових розвідках, присвячених вивченню статевих відмінностей у рівнях та виявах макіавеллізму, було виявлено, що кількісний показник чоловіків за цим параметром вищий, порівняно із жіночим [6, 76; 1, 20 – 21]. Хоча існують дослідження, які вказують на те, що стать не пов'язана з макіавеллізмом [10; 11]. На думку В. Шейнова, нижчі показники макіавеллізму у жінок можуть бути наслідком неоднорідності шкали вимірювання цієї особистісної характеристики, яка більшою мірою орієнтована на чоловіків [6, 76].

Також було з'ясовано, що у чоловіків в першу половину життя рівень макіавеллізму вищий, порівняно з жінками [9, 223 – 228; 2, 50]. Тоді як після 50-ти років рівень макіавеллізму у чоловіків та жінок не відрізняється. Можливо, що статевовікова динаміка схильності до макіавеллізму пов'язана з особливостями проходженням жінками та чоловіками вікових криз, відмінностями у розв'язанні життєвих завдань, пов'язаних з професійною самореалізацією тощо. Варто зазначити, що макіавеллізм у жінок та чоловіків має свої особливості як на рівні настановлень, так і на рівні конкретної поведінки. Зокрема, це виявляється у схильності до саморозкриття у спілкуванні. Жінки, з вираженою тенденцією до маніпуляції, схильні до саморозкриття у спілкуванні, яке полягає у повідомленні іншій людині інтимної інформації про свої почуття та переживання [6, 83 – 85]. Отже, саморозкриття можна розглядати як успішну маніпулятивну тактику досягнення своїх цілей жінками з високим рівнем макіавеллізму. Натомість, готовність до саморозкриття у представників чоловічої статі може розглядатися крізь призму соціальних стереотипів як вияв слабкості та підлеглої позиції. Це пояснює відсутність зв'язку між макіавеллізмом та готовністю до саморозкриття у чоловіків.

Розглянуті особливості прояву маніпулятивних стратегій у статево-віковому аспекті не дають уявлень про психологічні характеристики їх користувачів, що створює труднощі ідентифікації феномену маніпуляції у контексті особистісних проявів чоловіків і жінок. Отже, *мета* статті полягає у розкритті не лише кількісних відмінностей у показ-

никах схильності до маніпуляції жінок та чоловіків з різними гендерними особливостями, але й у вивченні їхніх психологічних властивостей, зокрема особистісних, ціннісно-орієнтаційних та мотиваційних.

Кожен у своєму житті вдавався до психологічного маніпулювання під час соціальної взаємодії [7, 11; 5, 14]. «Усі люди різною мірою здатні до маніпулятивної поведінки, та деякі до неї більш схильні та здібні» – зазначили Д. Уїлсон, Д. Ніар та Р. Міллер [12, 285]. Виражена індивідуальна схильність до маніпуляції (або виражений макіавеллізм як особистісна риса) визначається готовністю суб'єкта використовувати інших людей як засіб для досягнення власних цілей [3, 185; 8, 9].

У цьому контексті виникає потреба окреслити особливості психічних проявів осіб різної статі зі схильністю до маніпуляцій у міжособовій взаємодії. З цією метою нами було проведено емпіричне дослідження. Вибірку склали студенти II – V курсів денної та заочної форми навчання в кількості 400 осіб. Це студенти різних факультетів та напрямів підготовки, віком 18 – 25 років (середній вік становить 19,68). Серед них – 209 жінок (52,25 %) та 191 чоловік (47,75 %).

Ми припустили: 1. Ймовірно, що рівень схильності до маніпуляції в чоловіків перевищує рівень схильності до маніпуляції жінок. 2. Існує пряма залежність між рівнем схильності до маніпуляції та маскулінізмом складом особистості. 3. Ймовірно, що серед схильних до маніпуляції осіб більше маскулінічних жінок та менше фемінічних чоловіків, ніж серед осіб, несхильних до маніпуляції.

Програма емпіричного дослідження (відповідно до його мети) містила комплекс психодіагностичних методик: Опитувальник Мас-IV (Р. Крісті, Ф. Гейз, 1970) в адаптації В. Знакова (2001); П'ятифакторний особистісний опитувальник (5PFQ, Р. МакКрає, П. Коста, 1991) в адаптації А. Хромова (2000); Опитувальник міжособових взаємин (FIRO-B, В. Шутц, 1958) в адаптації О. Рукавішнікова (1992); Каліфорнійський психологічний опитувальник (CPI-462, Д. Гоух, 1987) в адаптації Н. Тарабріної та Н. Графініної (1993); Опитувальник термінальних цінностей І. Сеніна (1991); Методика діагностики особистісної тривожності (С.Д. Спілбергер, 1970) в адаптації Ю. Ханіна

(1976); Методика діагностики мотивації до успіху та мотивації до уникнення невдачі А. Реана (2004). У процесі опрацювання застосовувалися математико-статистичні процедури: описова статистика, дискримінантний, кореляційний, порівняльний аналіз.

За результатами описової статистики здійснено поділ досліджуваних на три групи. Першу групу склали 54 особи, які набрали більше 88 балів за шкалою макіавеллізму. Ця група була умовно названа – **«висока схильність до маніпуляції»**. Друга група налічує 55 осіб, які набрали менше 62 балів за цією шкалою (**«низька схильність до маніпуляції»**). До групи 3 (**«середня схильність до маніпуляції»**) належить 291 особа, результати яких знаходяться у проміжку від 62 до 88 балів. Дискримінантний аналіз засвідчив високу достовірність здійсненого поділу (коректність класифікації становить 90,5 %).

Було виявлено, що найбільша кількість жінок потрапила до групи осіб, яким властивий середній рівень схильності до маніпуляції (148 осіб, що становить 70,8 % від загальної кількості жінок). У групі досліджуваних з високим рівнем схильності до маніпуляції – 19 жінок (3,1 % від загальної кількості жінок), у групі досліджуваних з низьким рівнем схильності до маніпуляції – 42 жінки (20,1 % від загальної кількості жінок). Найбільша кількість чоловіків (143, що становить 74,87 % від загальної кількості чоловіків) знаходиться в групі досліджуваних із середнім рівнем схильності до маніпуляції, найменша кількість чоловіків (13, що становить 6,81 %) – серед несхильних до маніпуляції досліджуваних. У групі з середнім рівнем схильності до маніпуляції – 35 чоловіків (18,32 %).

Серед досліджуваних з вираженою схильністю до маніпуляції значно більше осіб чоловічої статі, тоді як серед несхильних до маніпуляції – більшість складають жінки. Порівняльний аналіз за t-критерієм засвідчує статистично значущу відмінність між групами з високою та низькою схильністю до маніпуляції ($t\text{-value}=4.714538$; $p=0.000007$).

У групі досліджуваних з середньою схильністю до маніпуляції жінок та чоловіків виявилось майже порівну. Було встановлено, що середні показники схильності до маніпуляції досліджуваних жінок та

чоловіків знаходяться в межах середніх величин та статистично не відрізняються між собою (Сер.зн.=71,9, Ст.відх.=12,6; Сер.зн.=78,6, Ст.відх.=12,32 відповідно). За допомогою кореляційного аналізу встановлено, що існує слабкий зв'язок між статтю та схильністю до маніпуляції ($r = 0,258$, $p \leq 0,01$). Кореляції між цими параметрами в групах 1, 2, 3 є статистично незначущі ($r=0,28$; $0,178$; $0,12$ відповідно; $p \leq 0,01$). Отже, існує лише тенденція збільшення схильності до маніпуляції залежно від приналежності до чоловічої статі.

Порівнюючи психологічні характеристики **схильних до маніпуляції жінок та чоловіків**, ми виявили що такі жінки характеризують нижчою інтелектуальною інтенсивністю, часто не сприймають свої розумові здібності в якості інструменту вирішення проблем, гірше організовані, менш ефективно використовують свій час порівняно з чоловіками з вираженою схильністю до маніпуляції ($t\text{-value} = -2.73784$; $p = 0.008447$). Також ми помітили статистично значущі відмінності між показниками термінальних цінностей, а саме: схильні до маніпуляції жінки в більшій мірі поцінують сферу власних захоплень та хобі, порівняно з чоловіками ($t\text{-value} = 3.04898$; $p = 0.003607$), а також для них важливішою є цінність саморозвитку ($t\text{-value} = 2.29486$; $p = 0.025808$), хоча для чоловіків ця цінність є також досить вагомою. Отже, схильні до маніпуляції жінки більше зацікавлені в саморозвитку та самовдосконаленні, прагнуть використовувати свої захоплення (хобі) для кращої реалізації потенційних можливостей.

Відмінності між жінками та чоловіками з **низькою схильністю до маніпуляції** виявляються у більш вираженій незалежності, як індивідуальної риси, а також, як значущої цінності для чоловіків порівняно з жінками ($t\text{-value} = -4.81581$; $p = 0.000013$; $t\text{-value} = -4.68691$; $p = 0.00002$ відповідно). Порівняння значущих кореляцій між шкалою макіавеллізму та шкалами застосованих у дослідженні методик в загальній групі досліджуваних, а також в групах жінок та чоловіків представлено у таблиці 1.

**Значущі коефіцієнти кореляційних зв'язків
між шкалою «Макіавеллізм» та шкалами діагностичних
методик ($p \leq 0.01$) в групі жінок, чоловіків та загальній групі**

загальна	чоловіки	жінки	групи
-0,39	-0,42	-0,3	Re
-0,35	-----	-0,45	Ac
-0,39	-----	-0,42	M/F
-0,51	-0,47	-0,49	Ag
0,7	-0,62	0,75	PR
0,73	0,7	0,76	Ed
0,51	0,47	0,6	Fm
-----	-0,31	-----	Sa
0,4	-----	0,51	H
0,51	0,43	0,55	Pr
0,61	0,56	0,63	Mat
0,37	0,38	0,42	Cr
0,52	-----	0,49	Sd
0,66	0,6	0,73	V Ach
0,39	-----	0,56	PI
0,31	-----	0,39	Anx
-0,5	-0,37	-0,58	Ae
-----	0,43	-----	Ce
-0,42	-0,36	-0,44	Iw
-0,32	-----	-0,42	Ind I
-0,5	-0,43	-0,53	Ind A
0,39	0,37	0,45	Opp I
0,54	0,56	0,55	Opp C

Примітка: Re – Відповідальність; Ac – Досягнення через підкорення; M/F – Маскулінність/фемінність; Ag – Прив'язаність; Sa – Самоконтроль; PR – Сфера професійного життя; Ed – Сфера освіти; Fm – Сімейна сфера; H – Сфера захоплень та хобі; Pr – Цінність власного престижу; Mat – Матеріальні цінності; Cr – Цінність креативності; Sd – Цінність саморозвитку; V Ach – Цінність досягнення; PI – Цінність збереження власної індивідуальності; Anx – Особистісна тривожність; Ae – Виражена поведінка в сфері афекту; Ce – Виражена поведінка в сфері контролю; Iw – Очікувана поведінка в сфері включення; Ind I – Індекс включення; Ind A – Індекс афекту; Opp I – Суперечність Включення; Opp C – Суперечність контролю.

Отже, що вищою є схильність до маніпуляції у жінок, то більше вони дезорганізовані у своїй діяльності, здатні чинити супротив усталеній структурі, піддавати сумнівам авторитети та суспільні норми та правила. Рівень тривожності жінок зростає пропорційно до зростання схильності до маніпуляції. Що вищий рівень макіавеллізму жінок, то важливішими для них є сфера особистих захоплень та хобі, цінність саморозвитку та збереження власної індивідуальності. Також було виявлено, що чим вищою є схильність до маніпуляції, то вищим

є рівень маскулінної особистісної організації жінок, та навпаки: що нижчою є схильність до маніпуляції, то вищим є рівень фемінності в таких жінок.

Чоловікам не властиві вищеописані взаємозалежності. Натомість, для них характерний обернений взаємозв'язок схильності до маніпуляції та самоконтролю. Отже, що вищою є схильність до маніпуляції в чоловіків, то нижчою є їхня здатність до самоконтролю афективної сфери, вищою є імпульсивність та непередбачливість. Також було виявлено, що зі збільшенням схильності до маніпуляції в чоловіків зростає потреба контролювати соціальне докiлля. Жінкам такі особливості не притаманні.

Для порівняння гендерної структури груп досліджуваних з різною схильністю до маніпуляції був проведений аналіз описової статистики, дисперсійний аналіз та аналіз тесту Шеффе за шкалою «*Маскуліність – Фемінність*» методики СРІ-462. Було виявлено статистично значущі відмінності між показниками за шкалою «*Маскуліність – Фемінність*» у досліджуваних з різною схильністю до маніпуляції (див. рис. 2).

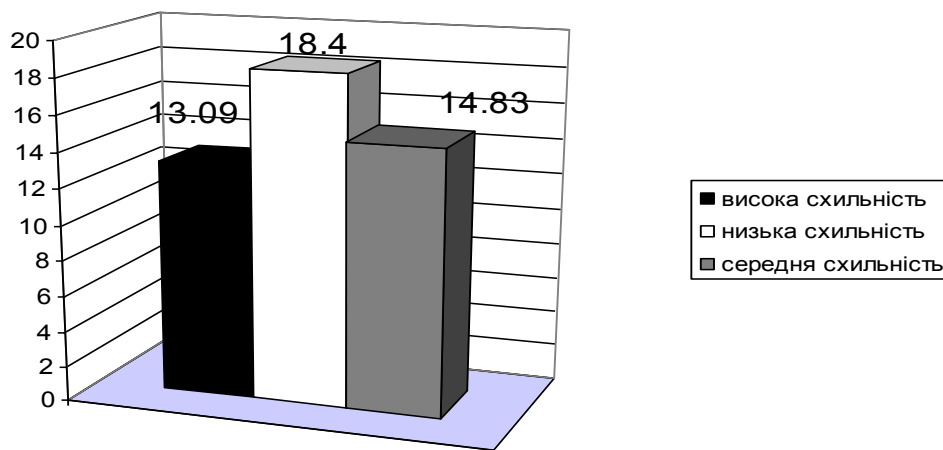

Рис. 2. Показники за шкалою «Маскуліність – Фемінність»

Отже, найвищий рівень фемінності характерний несхильним, найнижчий – схильним до маніпуляції особам. Незважаючи на те, що всі середні групові показники знаходяться у інтервалі середніх значень, можна сказати, що досліджуваним, яким властивий високий та

середній рівень схильності до маніпуляції, характерне поєднання властивостей як фемінного, так і маскулінного типу, тоді як не-схильні до маніпуляції досліджувані більш фемінні. Значущий коефіцієнт кореляції ($r = -0.39$, $p \leq 0,01$) свідчить про те, що чим сильніше виражена особистісна схильність до маніпуляції, то вищою є маскуліність, та навпаки: що слабше виражена схильність до маніпуляції, то вищою є фемінність.

Отримані результати співзвучні до результатів дослідження В. Знакова. Ним було виявлено кореляційні зв'язки: обернений – між фемінністю та макіавеллізмом, та прямий між гіпермаскуліністю та макіавеллізмом [2, 45 – 46].

Порівнюючи показники фемінності у чоловіків та жінок трьох груп за тестом Шеффе, були виявлені статистично значущі відмінності, графічно зображені на рис. 3.

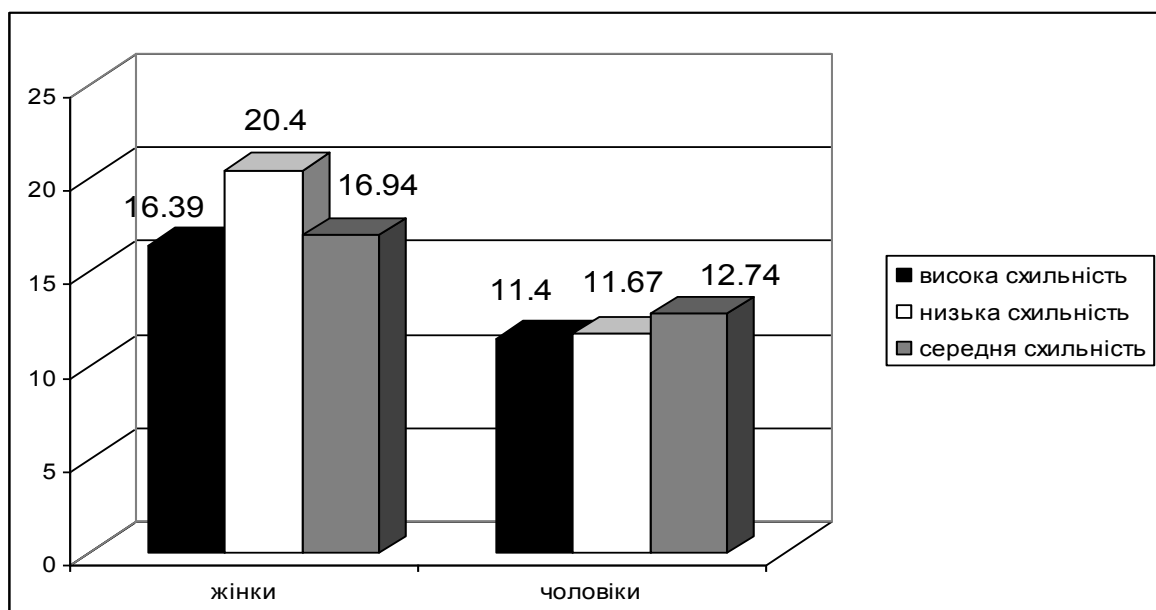

Рис. 3. Показники за шкалою «Маскуліність – Фемінність» жінок та чоловіків з різним рівнем схильності до маніпуляції

Як можна бачити (рис. 3), найвищий рівень фемінності властивий жінкам, несхильним до маніпуляції, найнижчий рівень фемінності – жінкам, схильним до маніпуляції. Показники чоловіків з різною схильністю до маніпуляції наближені до показників маску-

лінного типу психічної організації, статистичної відмінності між ними не спостерігається. На нижче поданих діаграмах більш деталізовано проілюстрована статево-гендерна структура кожної з груп досліджуваних з різним рівнем схильності до маніпуляції (див. рис. 4).

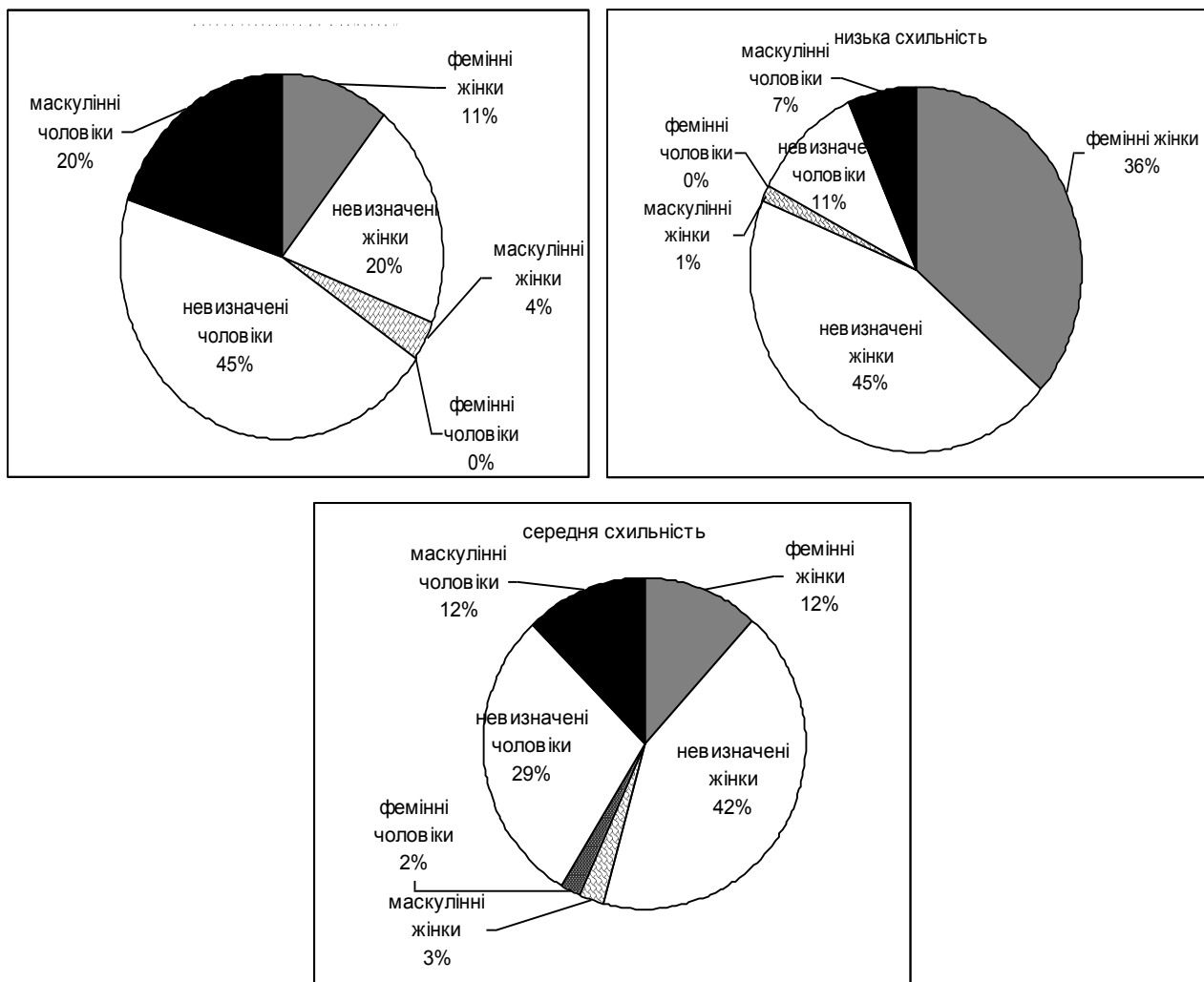

Рис. 4. Гендерний розподіл в групах з різним рівнем схильності до маніпуляції

Отже, **фемінні чоловіки** представлені лише в групі з середньою схильністю до маніпуляції (6 осіб – 3%). **Маскулінних жінок** також виявилось дуже мало (12 осіб), більшості з яких притаманна середня схильність до маніпуляції (9 жінок), хоча у відсотковому співвідношенні найбільша частка маскулінних жінок (4%) представлена в групі досліджуваних з високою схильністю до маніпуляції. Цікаво порівняти відсоткові співвідношення **маскулінних чоловіків**: най-

більша частка (20 %) представлена серед схильних до маніпуляції, найменша частка (12 %) – серед несхильних до маніпуляції досліджуваних. Найбільша частка **фемінних жінок** (36 %) знаходиться в групі з низькою схильністю, найменша частка (11 %) – в групі з високою схильністю до маніпуляції.

Висновки. У результаті проведеного дослідження можна констатувати, що висунуті гіпотези підтвердилися частково. Серед досліджуваних з вираженою схильністю до маніпуляції дійсно більшість складають особи чоловічої статі, тоді як серед несхильних до маніпуляції – жінки. Але виявлено, що загалом, показники рівня макіавеллізму жінок та чоловіків не відрізняються статистично. Існує лише слабка тенденція збільшення схильності до маніпуляції залежно від приналежності до чоловічої статі.

Нами виявлена пряма залежність між рівнем схильності до маніпуляції та маскуліним складом особистості, але ця залежність характерна лише для жінок! Що сильніше в осіб жіночої статі виражена особистісна схильність до маніпуляції, то вищим є рівень маскуліності. Також, що слабше виражена схильність до маніпуляції, то вищою є фемінність осіб жіночої статі. Чоловікам така взаємозалежність не властива. Третя гіпотеза, яка полягала у припущенні, що серед осіб, схильних до маніпуляції, більше маскуліних жінок та менше фемінних чоловіків, ніж серед несхильних до маніпуляції, не підтвердилася. Фемінних чоловіків виявилось лише шестеро, всі вони мають середній рівень схильності до маніпуляції. Маскуліних жінок виявилось дванадцять – переважаюча більшість також характеризується середньою схильністю до маніпуляції у міжособовій взаємодії.

З'ясовано відмінності між схильними до маніпуляції жінками та чоловіками. Зокрема, жінки – «маніпуляторки» характеризуються нижчою інтелектуальною інтенсивністю, менш ефективно використовують свій час порівняно із чоловіками – «маніпуляторами». Для схильних до маніпуляції жінок в більшій мірі важливішими є сфера власних інтересів та хобі, цінності саморозвитку та самовдосконалення. Для чоловіків ці цінності є також досить вагомими. Загалом, що вищою є схильність до маніпуляції у жінок, то більш вони дезорганізовані,

тривожні, здатні піддавати сумнівам авторитети та суспільні норми. У чоловіків із зростанням особистісної схильності до маніпуляції знижується самоконтроль афективної сфери та збільшується потреба контролювати інших. На жаль, не можливо розглянути відмінності у психологічних характеристиках маскулінних чоловіків, а також фемінних жінок з різним рівнем схильності до маніпуляції, оскільки було виявлено лише невелика кількість осіб у кожній групі. З тієї ж причини не можливо порівнювати осіб з різним типом гендерної самоідентифікації в межах групи досліджуваних з вираженою схильністю до маніпуляції. Отже, знаходження вище зазначених статистично достовірних відмінностей становить *перспективу* для подальших досліджень.

Література

1. Знаков В.В. Макиавеллизм : психологическое свойство личности и методика его исследования / В.В. Знаков // Психологический журнал. – 2000. – № 5. – С. 16 – 22.
2. Знаков В.В. Половые, гендерные и личностные различия в понимании моральной дилеммы / В.В. Знаков // Психологический журнал. – 2004. – Т. 25, № 1. – С. 41 – 51.
3. Каракулова О.В. Склонность к манипулированию окружающими людьми в юношеском возрасте в контексте проблемы формирования ригидного типа личности / О.В. Каракулова // Вестник Томского гос. университета. – 2009. – Вып. № 320. – С. 183 – 186.
4. Катунин Д.Б. Половозрастные и гендерные особенности тенденции к манипулятивному поведению : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Д.Б. Катунин. – СПб., 2006. – 24 с.
5. Тридцать способов манипуляции и управления людьми / Авт.-сост. Д.И. Дудинский. – Мн. : Харвест, 2004. – 96 с.
6. Шейнов В.П. Макиавеллизм личности : кто умело манипулирует людьми / В.П. Шейнов. – Мн. : Харвест, 2012. – 416 с.
7. Шостром Э. Анти – Карнеги, или Человек – манипулятор [пер. с англ. А. Малышевой]. – М. : Дубль-В, Дельта-92, 1994. – 128 с.
8. Щеглова Э.А. Склонность к манипулированию и формы ее проявления в профессионально-педагогической деятельности : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Э.А. Щеглова. – Томск, 2009. – 23 с.
9. Ames M. Machiavellianism and womans grave point averages / M. Ames, A.H. Kidd // Psychological Reports. – 1979. – Vol. 4 (1). – P. 223 – 228.
10. Okanes M.M. Machiavellian and achievement orientations among foreign and American masters students in business administrations / M.M. Okanes, L.W. Murray // Psychological Reports. – 1985. – Vol. 50. – P. 519 – 526.

11. Rayburn J.M. Relationship between Machiavellianism and type A personality and ethical orientation / J.M. Rayburn, L.G. Rayburn // Journal of business ethics. – 1996. – Vol. 15. – P. 1209 – 1219.

12. Wilson D.S. Machiavellianism: A synthesis of the evolutionary and psychological literatures / D.S. Wilson, D. Near, R.R. Miller // Psychological Bulletin. – 1996. – Vol. 119 (2). – P. 285 – 299.

Гребень Наталья. Половые и гендерные особенности личностей с разным уровнем склонности к манипуляции. В статье представлены результаты эмпирического исследования психических особенностей мужчин и женщин, склонных к манипулятивному поведению. Установлена прямая зависимость между склонностью к манипулированию и уровнем маскулинности женщин. Взаимосвязь между склонностью к манипуляции и полом существует лишь на уровне тенденции принадлежности выраженных макиавеллистов к мужскому полу. Чем выше склонность к манипуляции у женщин, тем они более неорганизованы, тревожны, склонны сомневаться в общественных нормах. У мужчин с увеличением склонности к манипуляции снижается самоконтроль аффективной сферы и увеличивается потребность контролировать социальную среду.

Ключевые слова: манипуляция, склонность к манипуляции, макиавеллизм, гендер, пол, феминность, маскулинность.

Hrebin Nataliya. Sex and Gender People's Peculiarities with a Different Level of Inclination for Manipulation. The article focuses on inclination to manipulation as a personal characteristic that lies in a subject's willingness to manipulate other people to achieve his/her own aims. Empirical results of the research of males and females who are inclined to manipulate with different gender composition of a personality are presented. Among the participants of the study with expressed manipulation propensity the majority are males, while among those who are not inclined to manipulate prevail females. The research revealed that indicators of the Machiavellianism level of males and females do not differ in terms of statistics. Males tend to show increase in manipulation propensity. It was established that there is direct dependence between the

level of manipulation propensity and masculine composition of a personality but this dependence is characteristic only of females. The stronger is females' manipulation propensity, the higher is the masculinity level. Consequently, the weaker is females' manipulation propensity, the higher is the femininity level. This interdependence is not typical of males. There were differences between women and men who are inclined to manipulate: females are «manipulators», they are characterized by lower intellectual intensity, lower level of organization, they tend to use their time less effectively as compared to male «manipulators». For women who are inclined to manipulation of high importance is the field of their own interests and hobby, values of self-development and self-perfection. On balance, the higher is manipulation propensity in women, the more they are disorganized, anxious, ready to question authorities and social norms. Men with increased personal manipulation propensity have lower control of affective sphere and greater need for controlling others. We did not manage to consider differences in psychological characteristics of masculine men as well as of feminine women with different level of manipulation propensity since there were too few persons in each group. For the same reasons we did not manage to compare people with different type of gender self-identification within the group of research participants with expressed manipulation propensity. Thus, finding the aforementioned statistically credible differences shows prospects of further research.

Key words: manipulation, inclination for manipulation, Machiavellianism, gender, sex, Femininity, Masculinity.